

1. Peniaze – fakty a mýty

„Dajte mi moc vydávať a ovládať peniaze národa a potom mi bude jedno, kto robí zákony.“

Mayer Anselm Rothschild

Peniaze ako hodnota

V súčasnom ekonomickom systéme predstavujú peniaze univerzálnu hodnotu, univerzálny tovar. Peniaze odzrkadľujú cenu niečoho – tovar, cena práce, náklady na výrobu, náklady na liečbu... a cenu niekoho.

Napríklad v roku 2009 kúpil španielsky kráľovský futbalový klub Real Madrid futbalistu Ronalda od klubu Manchester United za 80 miliónov libier (pri kurze 1 libra = 1,255 € je to 100,4 milióna €). Real pritom sľúbil platiť Ronaldovi ročne 13 miliónov €.

Zvykli sme si automaticky na takéto oceňovanie svojho okolia a dokonca aj seba samého. Ale nebolo tomu vždy tak.

Na začiatku vývoja ľudskej spoločnosti bol výmenný – barterový obchod. Napríklad človek dopestoval veľa melónov, a tak sa rozhodol, že ich pôjde vymeniť na trh za to, čo najviac potrebuje. Časť z nich vymenil za hrnce od hrnčiara, časť vymenil za jablká a hrušky od ovocinára a ak mu ešte zvýšilo, zvyšok vymenil na jarmoku za peknú šatku pre svoju ženu ☺.

Neskôr, keď objem tovarov presahoval kapacity transportu, bolo výhodnejšie držať hodnotu v cenných kovoch – v zlate a v striebre. Začali sa raziť mince.

Neskôr sa ukázalo, že sú príťažké a problematické na prepravu pri veľkých obchodných transakciách, a tak sa začali tlačiť bankovky. Vznikla papierová forma peňazí.

Tieto peniaze boli kryté zlatom, bol to takzvaný zlatý štandard. To znamená, že každý papierový peniaz bolo možné vyplatiť v príslušnej hodnote v zlate alebo v striebre.

Neskoršie sa od zlatého štandardu upustilo a súčasné peniaze už nie sú kryté žiadnou protihodnotou. Je to všeobecne akceptovaná dohoda, že peniaze sú univerzálne platidlo, a tak sa aj používajú a tlačia.

V dnešnej dobe počítačov poznáme peniaze už aj vo forme vyobrazených číslic na monitore.

Napríklad ak platíte kartou v obchode za nákup, transakcia prebehne elektronicky a fyzicky už dostanete do ruky len potvrdenku o zaplatení od obchodníka. Peniaze síce prejdú z vášho účtu na účet obchodu, ale je to len elektronická forma zápisu a prepisu čísiel. Svet peňazí sa stáva čoraz viac virtuálnejším.

Kým na začiatku pri barterovom obchode každý videl, hmatal, cítil, voňal – melóny za hrušky, v súčasnej dobe má len málokto reálnu predstavu o sume napríklad 12 miliárd eur. Táto suma predstavuje číslo 12 a za ním rovnaký počet núl, čiže 12 000 000 000 000 €.

Kapacita chápania a vnímania finančnej reality u každého človeka predstavuje cca 4–5 násobok jeho príjmu či majetku.

Takže ak niekto zarába

1 000 €, vie si ešte teoreticky reálne predstaviť, že by zarábal 4 000 – 5 000 €. Vyššie sumy už väčšinou považuje za sci-fi.

Uvediem všeobecný príklad z klasického kriminálneho filmu, kde si únoscovia pýtajú výkupné vo výške jeden milión amerických dolárov v 100 dolárových bankovkách. Toto množstvo predstavuje približne jeden kufrík plný peňazí.

Keď tento kufrík prirovnám k dvanástim biliónom (napr. amerických dolárov), budem potrebovať 12 miliónov takých kufríkov, aby som dosiahol čiastku 12 biliónov USD.

Hrajme sa ďalej: Ak sa do jedného kamióna zmestí 12 000 kufríkov s jedným miliónom USD, tak na prepravu 12 biliónov potrebujeme 1 000 kamiónov.

Osobne som v živote nevidel takú veľkú kolónu kamiónov. Najviac, čo som videl, bol rušeň, ktorý ťahal 46 vagónov. Viem si však predstaviť, že pri elektronickom prevode takejto sumy stačí vyťukať tieto čísla a šup, prevod prebehne za pár sekúnd.

Americký profesor Antony Davies tvrdí, že výška dlhu USA bola na konci roku 2011 až 14,7 bilióna USD. Podľa posledných správ výška štátneho dlhu USA presiahla v polovici roka 2012 až 15 biliónov USD.

Na prepravu 15 biliónov dolárov v kufríkoch po 1 miliónu potrebujeme 1 250 kamiónov. (Pre ilustráciu: Pri evakuácii obyvateľov z okolia výbuchu jadrovej elektrárne v Černobyle bolo potrebných 1 300 autobusov.)

Ak by sme tých 1 250 kamiónov zoradili za sebou a každý kamión by bol dlhý 20 metrov, vytvorili by sme kolónu dlhú vyše 25 km. Je to vzdialenosť asi ako z Bratislavy do Pezinka. Takže keby prvý kamión kolóny dorazil do Pezinka, posledný by bol ešte stále v Bratislave. A to som ešte nerátal povinný, niekoľkometrový odstup medzi vozidlami idúcimi v kolóne.

Výška štátneho dlhu Grécka bola v polovici roka 2012 približne 304 miliárd €, čo je pri kurze 0,77 € za 1 USD približne 400 miliárd USD. Táto čiastka je viac ako 37-krát menšia ako štátny dlh USA (na grécky dlh by nám teda stačilo len 34 kamiónov ☺).

Len pre ilustráciu dodávam, že 6 najväčších amerických bánk drží vo svojich aktívach sumu v hodnote približne 10 biliónov USD.

Finančná gramotnosť

S tematikou peňazí úzko súvisí tematika finančnej gramotnosti – inteligencie.

Podľa prvej verzie Národného štandardu finančnej gramotnosti, ktorý vydalo Ministerstvo financií a Ministerstvo školstva SR dňa 30. 10. 2008, je finančná gramotnosť definovaná ako

„schopnosť využívať poznatky, zručnosti a skúsenosti na efektívne riadenie vlastných finančných zdrojov s cieľom zaistiť celoživotné finančné zabezpečenie seba a svojej domácnosti“.

Je to súhrn schopností, ktoré sú podmienené vekom, rodinou, kultúrou, miestom bydliska... Finančná gramotnosť je stav sústavného vývoja, ktorý umožňuje každému jednotlivcovi efektívne reagovať na nové osobné udalosti a meniace sa ekonomické prostredie.

Na základe mojich osobných skúseností a množstva prečítanej literatúry na túto tému by som zhrnul finančnú gramotnosť (inteligenciu) do týchto piatich bodov:

1/ schopnosť rozumieť číslam

2/ mať vytvorenú a používať vlastnú finančnú stratégiu

3/ poznať a pochopiť trh – znamená to vedieť rozlíšiť ponuku a dopyt (niekto predáva a niekto kupuje)

4/ poznať a rešpektovať zákony – účtovníctvo, daňový a odvodový systém štátu, pravidlá investovania, smernice, ochrana spotrebiteľa...

5/ vedieť uvažovať v súvislostiach

Schopnosť rozumieť číslam

Túto schopnosť som dal na prvé miesto, pretože číselné vyjadrovanie vo financiách sú ako písmenká abecedy v šlabikári pre deti, ktoré sa učia svoju rodnú reč.

Ten, kto pochopí súvislosti medzi číslami a naučí sa používať základné matematické operácie, ako sú sčítanie, odčítanie, násobenie, delenie a zlomky (percentá), má pred sebou najlepšiu cestu ako pochopiť aj zložitejšie finančné operácie

(napríklad zložené úročenie, výpočet splátky úveru, výpočet preplatenosti úveru, budúcu hodnotu výnosov).

Je to ako keď sa naučíme používať reč slovom i písmom a potom môžeme písať články, eseje, poviedky, tvoriť básne, romány.

Táto schopnosť sa dá naučiť, len treba mať chuť a venovať tomu aj adekvátne množstvo času. Nie je to nemožné a dokonca to nie je ani také ťažké ako napríklad kvantová mechanika © alebo všeobecná či špeciálna teória relativity od Alberta Einsteina.

Vlastná finančná stratégia

Každý človek na svete je individuálny tvor, ktorý má rád určité jedlo, páčia sa mu určité farby, oblieka sa podľa určitého vkusu, má obľúbené cestovné destinácie, počúva obľúbený hudobný žáner a tak podobne. To isté platí aj o individuálnom spôsobe vytvorenia si vlastného hospodárenia s financiami – finančnej stratégie. Týka sa to ako príjmu, tak aj výdaja financií.

Na dosiahnutie finančného príjmu bude niekto pracovať ako zamestnanec – záhradník, lekár, automechanik, právnik. Iný bude podnikateľ – bude mať vlastnú predajňu so záhradkárskymi potrebami, súkromnú lekársku ambulanciu, vlastný autoservis s vlastnými zamestnancami, súkromnú právnickú kanceláriu s vlastným koncipientom. Ďalšiemu bude vyhovovať pracovať ako investor – bude kupovať....